

1. Temelji franjevačkog života i rada

Utemeljitelj Franjevačkog reda sv. Franjo Asiški (1182-1226) dugo je tražio smisao svog života. Našao ga je konačno u Evanđelju. U svojoj će Oporuci kazati: "... nitko mi nije kazao što moram činiti, nego mi je sam Svevišnji objavio da moram živjeti po duhu svetog Evanđelja." Kristovo Evanđelje je temelj Franjina života i života njegovih sljedbenika. S prvom svojom subraćom Franjo ide papi u Rim i traži samo to da može živjeti po Evanđelju. Njegovo Pravilo, koje je papa odobrio, nije ništa drugo nego sažetak i srž Evanđelja. Za Franju je Evanđelje poticaj, govor Svevišnjega i mjesto susreta s Bogom. Za njega su nepotrebna juridička i kazuistička tumačenja Evanđelja. Ono govori neposredno. Evanđelje ne čita da bi postao inteligentniji, informiraniji i da bi od toga imao kakvu materijalnu korist. On shvaća evanđeosku poruku kao poziv na promjenu života i životno nasljedovanje Krista. Njegov život je pretočeno Evanđelje u praksu. Na Evanđelju i Franjinu primjeru temelji se i franjevački način života.

I samo ime za Franjevački red "Manja braća" dolazi iz Evanđelja. Isus govori svojim učenicima: "Tko je najveći među vama, neka bude kao najmanji, a starješina kao poslužnik" (Lk 22,26). I Franjo u Redu Manje braće ne želi viših (superiores), nego braću koja će biti na uslugu drugoj braći, da ustraju u posluhu Bogu. Zato je starješina u Franjevačkom redu minister (= sluga, pomoćnik), a ne opat (otac), prior (prvi) niti magister (učitelj), i uvijek mora imati na umu Isusove riječi: "Nisam došao da mi služe, nego da služim" (Mt 20,28). Po evanđeoskim riječima, trebaju se smatrati "beskorisnim slugama" (Lk 17,10).

Isusov Govor na gori (Mt 5,3-11) čvrst je oslonac života Manje braće, a evanđeosko zlatno pravilo: "Sve, dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima" (Mt 7,12) utkano je u svaku poru franjevačke djelatnosti.

Najvažniji sastavni elementi temelja franjevačkog života jesu Isusovi savjeti o napuštanju:

- posjeda: "Hoćeš li biti savršen, idi, prodaj što imaš i podaj siromasima pa ćeš imati blago na nebu. A onda dođi i idi za mnom" (Mt 19,21);
- vlastitog JA: "Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom" (Mt 16, 24);
- neurednih odnosa među ljudima: "Poštuj oca i majku! I ljubi bližnjega kao sebe samoga" (Mt 19,19).

Ideal franjevačkog života jest Isus Krist kako ga opisuje Ivan evanđelist. On je Božji govor, Riječ Očeva koja "tijelom postade i nastani se među nama" (Iv 1,14). On je "Dobri Pastir" (Iv 10, 1-16), "Put, Istina i život" (Iv 14,16), "Bog istiniti i život vječni" (1 Iv 5, 20). "On je pomirnica za grijeha naše, i ne samo naše, nego i svega svijeta" (1 Iv 2,2). Krista možemo upoznati i prihvatiti ako se klonimo grijeha, držimo zapovijedi, osobito zapovijed ljubavi prema Bogu i bližnjemu, i ne povodimo se za svijetom (Usp. 1 Iv 1-2). Pravilo i život Manje braće jest, dakle, Evanđelje. Sve druge stvarnosti dobivaju svoju vrijednost od Evanđelja i od Isusa Krista za kojega Evanđelje svjedoči. Evanđelje je temelj i norma cjelokupnog franjevačkog života i djelovanja.

2 . Raširenost franjevačke karizme

Samostan Manje braće je široki svijet. Sam je sv. Franjo dao uputu: "Idite, predragi, dvojica po dvojica u različite krajeve svijeta, navješćujte ljudima mir i pokoru za oprostjenje grijeha! U nevoljama budite strpljivi i sigurni da će Gospodin ispuniti svoju odluku i obećanje. Onima koji vas što zapitaju odgovorite ponizno, blagoslivljajte one koji vas progone, zahvaljujte onima koji vam nanose nepravdu i uvrede, jer nam je za sve ovo pripravljeno vječno kraljevstvo" (I Čel 29). Apostolat franjevcima nije dopuštao da se u početku nastane u samostanima kao drugi redovnici. " Po danu idu u gradove i sela, da bi koga dobili i posvećuju se radu, a noću se vraćaju na osamu ili u zabitna mjesta, da bi se posvetili razmatranju" (Jakov iz Vitrya, Pismo prijateljima u Lüttich 1216.). Kao putujući propovjednici franjevci se razilaze po svijetu na apostolska putovanja i životom po Evanđelju slijede Krista i njegove apostole.

Živi lik i primjer sv. Franje koji je oduševljavao bio je glavni razlog vrlo brzog širenja Franjevačkog reda po svijetu. Ljetopisci iz 13. stoljeća odlučni su u svojim tvrdnjama za Manju braću "da se djelovanjem snage Božje u pojedinim dijelovima kruga zemaljskog jedva može naći zaselak, koji bi bio bez utjecaja njihove časne prisutnosti" (život Grgura IX, napisan 1240.), da se "ovaj Red širi po cijelom svijetu" (Jakov iz Vitrya 1220.), "da se u kratko vrijeme broj toliko povećao te gotovo i nije bilo kraja u kršćanskom svijetu u kojem ne bi bilo braće" (Jakov iz Vitrya, Povijest Istoka, napisana 1219), "da su ispunili cijeli svijet" (Ljetopis Rogera iz Wendovera iz 1236.), te "da su u kratko vrijeme napunili zemlju" (Normanska kronika iz 1259.). Franjevci su odigrali vrlo važnu ulogu u evangelizaciji Europe. Još za života sv. Franje prelaze granice Italije i naseljavaju se u druge krajeve, prije svega u susjedne zemlje. Engleska još za života sv. Franje postaje franjevačka zemlja. U 13. stoljeću u Engleskoj je više od 1200 franjevaca Engleza. U 13. stoljeću, također, dolaze u Ugarsku, Češku, Slovačku, Hrvatsku, Sloveniju, BiH, Poljsku, Albaniju i ostaju sve do danas. Od 1240. franjevci su u Norveškoj, ali su protjerani 1537. kada je službenom vjerom priznat protestantizam. Slična je situacija u Danskoj, Švedskoj i Finskoj. U 14. st. franjevci dolaze u Rusiju, Litvu i Ukrajinu.

U Svetoj Zemlji i na azijskom kontinentu franjevci su od 13. stoljeća do danas. U Kinu dolazi 1294 fra Ivan iz Montekorvina koji postaje prvim nadbiskupom Pekinga i patrijarhom cijeloga Istoka. Sa dolaskom Portugalaca u Indiju u 17. i 18. stoljeću dolaze i franjevci. Franjevačka prisutnost je zapažena i u Indoneziji, Vijetnamu, Južnoj Koreji, Pakistanu i Sibiru.

Kada je Kristofor Kolumbo otkrio Ameriku 1492., već iduće godine vodi sa sobom dvojicu francuskih franjevaca. Franjevci su prvi evangelizatori Amerike i u njoj su sve do naših dana. Zapažena franjevačka djelatnost je u USA, Kanadi, Brazilu, Meksiku, Dominikanskoj Republici, Panami, Venecueli, Gvatemali, Kaliforniji, Ekvadoru, Peruu, Boliviji, Kolumbiji, Čileu, Argentini, Paragvaju, Urugvaju i na Kubi.

Afrika je omiljeno franjevačko misijsko područje. Sam je sv. Franjo išao u misionariti u Maroko. Od tada je Afrika postala privlačno područje za franjevce sve do danas. Današnji franjevački "Projekt Afrika" sastoji se od otvaranja misijskih postaja u kojima djeluju franjevci iz raznih provincija i iz raznih krajeva svijeta. Uspješno rade na odgoju domaćih redovnika i svećenika.

3. Razgranatost franjevačkog stabla

Franjevački red je osnovan 1209. godine, odobrenjem pape Inocenta III. Nalazi se, dakle, na koncu osmog stoljeća svog postojanja. Da je tolika stoljeća mogao opstati i da je još i danas jedan od najbrojnijih redova u Katoličkoj crkvi treba zahvaliti, uz Božju pomoć, prvenstveno unutarnjoj energiji koja ga je gonila na obnavljanje, vraćanje na izvore i na duh svoga utemeljitelja. Sam je sv. Franjo pri koncu svoga života ostavio u amanet braći: "Ja sam svoje učinio, a što vi trebate učiniti neka vas pouči Krist." Franjo nije cementirao svoje bratstvo da mora stalno živjeti u istim strukturama. Ostavio ga je elastičnim i gipkim, da se snalazi "secundum loca et tempora" (prema mjestima i vremenima).

U tom svjetlu treba gledati i na razne nesuglasice, čak i sukobe i podjele u Franjevačkom redu tijekom osamsto godina njegove postojanosti. Kad god bi se u Redu osjetila kakva malaksalost, pospanost ili otuđenje od Franjinih ideala, javljala bi se skupina revnih franjevaca koji su se borili za povratak izvorima, Evanđelju i duhu sv. Franje. Tako su nastajali novi pokreti koji su na koncu dovodili i po podjele Reda.

Najčešća tema rasprava i razilaženja među subraćom bila je poimanje siromaštva i Franjina stroga odredba u Pravilu da braća ništa ne posjeduju, "ni kuće, ni mjesta, ni bilo koje stvari", nego da "kao stranci i putnici u ovome svijetu služe Gospodinu u siromaštvu i poniznosti" (PPr 6). Još za života sv. Franje, vikari koji su ga zamjenjivali za njegovor boravka u misijama, pokušavali su uvesti monaški način života, tj. živjeti na zajedničkim samostanskim posjedima. Nakon smrti sv. Franje, ideja o zajedničkom životu na vlastitim posjedima još je više oživjela. Otuda pojava konventualizma (conventus = zbor, samostan). Pristaše druge struje u Redu željeli su ostati vjerni Pravilu (opservare Regulam = opsluživati Pravilo), tj. živjeti bez posjeda, i zato su nazvani opservanti. Konačno odvajanje jednih od drugih zbililo se 1517. kada je papa Leon X. odredio da od tada postoje dva reda, dva ogranka koji će se ubuduće samostalno razvijati na istom franjevačkom stablu. Tako je došlo do podjele na franjevce konventualce i franjevce opservante. Ta podjela postoji sve do danas.

Put samostalnog razvoja jednog i drugog ogranka bio je u početku dosta trnovit. Zbog dugogodišnjih nesporazuma, oslabile su unutarnje sile. Koliko je god bila opravdana borba za izvorno franjevačko siromaštvo, ona je ipak bila na uštrb bratske ljubavi. Na vrijeme je to upozoravala franjevačka trećoredica Margarita Kortonska (+1297) : "Braća se trebaju povezati ljubavlju u čvrstu zajednicu i njegovati čistu ljubav da se kod njih jednako postupa s malenim kao i s velikim." Da je kod jednih i drugih kucalo veliko i snažno srce sv. Franje i da je njegov svetački primjer prožimao sve članove, puno bi se lakše, brže i bezbolnije rješavalo pitanje Franjine odredbe o životu bez vlasništva i zaista velike životne potrebe za životom i radom na određenom mjestu, u samostanima. I kod jednih i kod drugih, poslije podjele, osjećala se potreba obnove života. Reforme su i dalje slijedile i u jednom i u drugom ogranku. I upravo ta fleksibilnost, prilagodljivost vremenu i mjestu i borba za izvorne ideale unutar Reda učinila je Red sposobnim da se održe do danas.

Unutar opservanata dolazi i dalje do čestih pokreta za povratak na izvore, tj. na još strožiji način životu, sličniji životu sv. Franje. Takve reformirane skupine među opservantima nastaju u Italiji pod imenom kapucini i reformati, u Španjolskoj diskalceati (bosonogi) i u Francuskoj rekolekti. I pape su, želeći provesti unutarnju obnovu cijele Crkve, podržavali reforme u Redu, te su reformiranim skupinama davali veliku samostalnost i široke povlastice. Od reformiranih skupina jedino su se kapucini razvili u samostalan red, a ostale tri skupine ujedinile su se s opservantima apostolskim pismom o ujedinjenju Reda manje braće koje je izdao papa Leona XIII. 1897. godine.

Kapucinska reforma u Redu manje braće započela je 1524. kada je Matej od Bascije započeo živjeti strožijim životom. Pridobivao je sve više pristaša. I pored teških kušnja skupina reformirane braće držala je čvrsto svoj ideal i slijedila svoje poslanje. Da bi mogli nesmetano djelovati, priključili su se konventualcima koji su im omogućili samostalni razvoj. Jednostavan način života, požrtvovan rad i sposobnost brzog shvaćanja potreba vremena učinila ih je

sposobnim za brzo širenje i samostalno djelovanje. Stoga 1619. godine postaju sasvim neovisni od konventualaca, i postaju samostalan Franjevački red, sa svojim generalnim ministrom ravnopravnim s druga dva generalna ministra (konventualaca i opservanata). Sve trojica su nasljednici sv. Franje. Te se godine Franjevački red i pravno, dakle, razgranao na tri ogranka: konventualci, opservanti i kapucini. Iz istog korijena naraslo je veliko stablo s tri velike grane, tri prva reda sv. Franje koji će ubuduće živjeti samostalno, ali uvijek povezani bratskom ljubavlju kao podijeljena braća koja imaju istog oca i koja žive isto Pravilo na sebi svojstven način. Tako je i danas. Opservanti se jednostavno nazivaju Red manje braće (OFM), konventualci Red manje braće konventualaca (OFM Conv.), a kapucini Red manje braće kapucina (OFM Cap.). Iako svi imaju svoje vlastite upravne strukture, ipak svi su ravnopravni duhovni sinovi sv. Franje i baštinici njegove duhovnosti.

Sva tri ogranka Prvoga reda sv. Franje imaju kontemplativno-apostolsku značajku. To su redovnici koji tijesno združuju apostolsku djelatnost s molitvom i redovničkim opsluživanjem Pravila. Apostolska djelatnost u svijetu prvi je motiv njihovog okupljanja u zajednicu. Njihova je karakteristika: "Biti u svijetu, a ne biti od svijeta." Svijet sa svim svojim okolnostima polje je njihova rada. U bratskim apostolskim zajednicama ravnopravno žive i djeluju klerici i laici, prema svojim sposobnostima i stupnju primljenog reda.

4. Prisutnost franjevačkih redova u svijetu danas

a) Konventualci

Poslije diobe, konventualci pokušaju razne reforme. Tridentinski sabor 1563. odobrava i njima da mogu imati posjede i time je pravno bilo riješeno pitanje posjeda u zajednici. Papa Urban VIII. odobrio je konventualcima nove konstitucije 1628. godine po kojima su razriješena sva sporna pitanja iz prošlosti. Konstitucijama je oblikovan život konventualaca prema ustaljenim običajima. Reformirani vlastitim unutrašnjim snagama, konventualci su u 17. st. doživjeli procvat. Iako su pretrpjeli težak udarac odlukom pape Inocenta X. 1652. da se ukidaju svi samostani koji "koji nisu mogli uzdržavati barem šestoricu braće", konventualci su u 18. st. brojčano osnaženi. Imali su 40 provincija, 1257 kuća i oko 25.000 braće. U revolucijama 18. i 19. stoljeća, za prevlasti apsolutizma i racionalizma, kada se digla hajka protiv samostanskog života, nestali su mnogi samostani, pa tako i franjevački. Sekularizacija je pogodila više konventualce nego opservante, jer su veliki konventualski samostani pobudili veću pohlepu kod svjetovnih knezova. Za vladavine apsolutističkih režima i u doba racionalizma, konventualci su brojčano opali. Svoj ponovni rast doživljavaju u drugoj polovici 19. stoljeća kad se naseljavaju u Sjevernoj Americi. I danas glavninu čine američke i poljske provincije i provincija sv. Ante u Padovi.

Razdijeljeni su, kao uglavnom i svi drugi franjevački redovi, na upravne jedinice koje se nazivaju provincije i kustodije. Godine 2000. u svijetu imali su oko 4000 članova. [1](#)

b) Opservanti

Opservanti su najbrojniji i najrašireniji Franjevački red. Ujedinjenjem i reformom Leona XIII. 1897. dobili su novi zamah. Ujedinjeni opservanti pristupili su unutarnjoj izgradnji Reda: unaprjeđenju školstva, osnivanju Biblijskog instituta u Jeruzalemu, posvećivanju znanstveno-istraživačkom radu i unaprjeđenju misija. Sve je to utjecalo i na kvalitetniji franjevački način života i rada i, svakako, pridonijelo širenju Reda manje braće.

Danas su opservanti prisutni na svim kontinentima kako se vidi iz sljedećih podataka:

Europa 63 provincije, 1 vice-provincija, 1210 kuća, 8309 članova

Južna Amerika 13 " 5 " 714 " 3779 "

Sjeverna Amerika 13 " 4 " 301 " 1857 "

Azija i Oceanija..... 8 " 1 " 310 " 1166 "

Afrika i bliski Istok..... 0 " 4 " 210 " 369 "

98 16 2674 16329 [2](#)

Iz reda opservanata danas ima 106 biskupa i 6 kardinala.

c) Kapucini

Kapucina ima manje od opservanata, ali ipak danas spadaju među brojnije redove u Katoličkoj crkvi. Pokazali su veliku sposobnost prilagodljivosti i izvanrednu marljivost u dušobrižništvu. Tijekom prvog stoljeća samostalnog postojanja nestale su sve bitne razlike, prestali razlozi zbog kojih su se odijelili od opservanata. Ostale su samo sekundarne razlike kao što je nošenje kvadratičnog kapuča po kojem su se i nazvali kapucini. Uspješni su djelatnici u misijskim područjima, pučkim misijama, duhovnim vježbama, širenju pučkih pobožnosti i župnom pastoralu. Zaslužni su za istraživanje franjevačke povijesti. Dali su velik broj svetaca, mučenika i blaženika. Godine 2000. imali su oko 11 000 članova u 81 provinciji i osam viceprovincija.

5. Treći muški samostanski red sv. Franje (TOR)

Od 13. stoljeća postoje skupine trećoredaca koje provode zajednički život i po svom se odijelu razlikuju od svjetovnih trećoredaca. U početku su ovisili od poglavara Manje braće. Neke je od trećoredskih samostanskih zajednica Nikola V. 1447. priznao kao red sa svečanim zavjetima. Papa Leon X. dao je 1521. godine samostanskom Trećem redu posebno pravilo, različito od Pravila za svjetovne trećorece. U Hrvatskoj su samostanski trećoreci već od polovice 13. stoljeća. Narod ih je nazvao "remete od pokore". Od svog dolaska na hrvatske prostore franjevci trećoreci upotrebljavaju staroslavenski jezik i pismo glagoljicu u liturgiji pa su stoga poznati pod imenom "fratri glagoljaši".

Specifičnost samostanskih trećoredaca je rad s malenim, neznatnim i zapuštenim ljudima. Posvećivali su se brizi bolesnika. Njihovi samostani pretvarani su u lazarete kamo se dopremalo kužne bolesnike. Bavili su se također pasterizacijom radničkih naselja, kapelani su u zatvorima i na mletačkim galijama. Franjevačka krepost malenosti posebno je resila samostanske trećorece. Kao i ostali franjevački redovi, trećoreci su postepeno preuzimali i župni pastoral.

Danas Red ima sedam provincija, šest viceprovincija i tri delegacije. Red ima oko devet stotina braće koja žive, mole i pastoralno djeluju u četrnaest država.

6. Institucionalizirani red, kongregacije i instituti franjevačkog usmjerenja

Najbrojniji je Franjevački svjetovni red čiji članovi žive franjevačkim duhom u svijetu, u svojim kućama i obiteljima. Svojim životom po od pape odobrenom pravilu, prilagođenom vremenu u kojem žive, očituju bogatstvo kršćanske ljubavi. Zadaća im je moliti, pomagati siromahe, obilaziti, služiti i tješiti bolesne i nemoćne. Danas taj red ima oko milijun članova u svijetu.

Od njih su nastali samostanski trećoreci, kongregacije i instituti franjevačkog usmjerenja. Međunarodna komisija franjevačkih instituta registrirala je 470 ženskih franjevačkih instituta biskupijskog ili papinskog prava sa preko 200.000 članova. Sve se zovu franjevke s ovim ili onim dodatkom. Postoji također i 30 muških instituta franjevačkog usmjerenja. Velik je također broj i franjevačkih svjetovnih zajednica, muških i ženskih, oženjenih i neoženjenih koji su nastali iz franjevačkog nadahnuta a žive u svijetu. Sveti Franjo i franjevačka karizma privlačni su i za vjernike nekatoličkih crkava. U Anglikanskoj crkvi postoje franjevačke zajednice Prvog, Drugog i Trećeg reda sv. Franje. Zajednice Trećeg reda i u protestantskim crkvama u Švedskoj i Njemačkoj.

7. Neinstitucionalizirane franjevačke skupine

Izvan službenih franjevačkih zajednica postoje i bezbrojni *simpatizeri sv. Franje i franjevaštva* kao što su franciskanizanti koji se bave proučavanjem sv. Franje, njegovih životnih prilika, vremena u kojem je živio i njegovih prvih učenika. Prijatelji prirode i čuvari okoliša u sv. Franji imaju divan uzor. Papa Ivan Pavao II. proglasio ga je (1980.) zaštitnikom ekologa. Pristaše pokreta za mir upiru pogled u sv. Franji kao moćnog zagovornika i prijatelja mira među ljudima.

Franjevačka mladež (FRAMA) posebna su skupina mladih ljudi koji u svijetu, primjereno svojoj dobi, žele nasljedovati Isusa Krista po uzoru na sv. Franju. Djeluju samostalno u sklopu FSR-a. FRAMA je već dobro uhvatila korjena u Hrvatskoj provinciji sv. Ćirila i Metoda, a sve se više širi u BiH. Franjevačka mladež ima za cilj živjeti Evanđelje i svijet ispuniti Evanđeljem, radošću i jednostavnošću života, prijateljskim pristupom svima i izgrađivanjem bratstva među sobom i u svijetu. To su vrednote koje inače privlače sve mlade ljude. Praksa je već pokazala da institucionalizirane franjevačke zajednice dobivaju podmladak iz FRAME.

Franjevačka karizma življena u svim gore navedenim oblicima života, naišla je na plodno tlo u katoličkom narodu, ali i dobroj mjeri kod drugih kršćanskih naroda. Samo Prvi franjevački red razgranat u tri ogranka i Treći samostanski muški red sv. Franje, koje sve skupa nazivamo

jednim imenom *franjevci* , sačinjavaju brojnu redovničku obitelj, kako smo vidjeli, po cijelom svijetu. Ukupno imaju 31.336 članova i 5.841 kuću. Iz Franjevačkih samostanskih redova danas ima 205 biskupa, velik broj uzornih katoličkih redovnika i svećenika, mnogo proglašanih i daleko više neproglašanih svetaca. Franjevačko je stablo daleko ukorijenjeno u svijetu, i pored svih bura i oluja suvremenog materijaliziranog svijeta ostaje čvrsto i stabilno. Franjevačka karizma i danas privlači mnoge ljude koji žele ostvariti duhovne vrednote, naći istinski mir u sebi i nuditi ga drugima oko sebe.

Fra Anđelko Barun, *Kalendar sv. Ante 1998.*, Svjetlo riječi Livno/Sarajevo 1997. str. 74-84

1. Podatci preuzeti iz: *Opći religijski leksikon A-Ž* , Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb 2002, str. 476.
2. Podaci o statistikama Reda (važeći na dan 31. 12. 2002) preuzeti s: http://www.ofm.org/01eng/publ/acta/2003_01ind.html